

N:o 54.

Ank. till Riksd. Kansli den 9 April 1875, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion angående upprättande af hushållningsplan för de privilegierade stockfångstskogarne.

(2:dra U. A.)

Uti en inom Riksdagens Andra Kammare väckt motion (N:o 37) har Herr *Fr. Malmberg* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta: 1:o) en skrifvelse till Kongl. Maj:t, att han måtte förordna, det alla egare till privilegierade stockfångstskogar måtte, åläggas att, inom viss tid, upprätta en af Skogsstyrelsen godkänd hushållningsplan, och 2:o) efter Skogsstyrelsens till Kongl. Maj:t gjorda framställning, disponera och försälja för statens räkning de trävaror, som öfver stockfångstprivilegierna kunna finnas; samt 3:o) af statsmedel godtgöra, der förhållandet i andra punkten inträder, privilegii-innehafvarne den kostnad desse nedlagt i indelning, uppskattning och hushållningsplans upprättande öfver det till dem öfverlåtna skogsområdet.

I det af norrländska Skogskomitén den 21 December 1870 afgifna betänkande angående skogsförhållandena i Norrland är en kort framställning lemnad rörande de privilegierade stockfångstskogarnes uppkomst och de åtgärder, som från lagstiftningens sida blifvit med afseende å dessa skogar vidtagna, och Stats-Utskottet tillåter sig att derur meddela följande utdrag.

Ett bland de sätt, hvarpå Kronans skogar i Norrland blifvit disponerade och hvarigenom grund blifvit lagd för en stor del af de oafvittrade skogarnes afhändande från Kronan, är det att tid efter annan tillstånd till viss årlig stockfångst från berörde skogar meddelats åtskilliga sågverk inom de fyra nordligaste länen. Uti äldre tider, äfven sedan i öfrige delar af riket skogens produkter börjat tillvinna sig mera allmänt erkänt värde, så att åtgärder mot skogsförödelse

Bih. till Riksd. Prot. 1875. 4 Saml. 1 Afd. 26 Häft.

funnos erforderliga, var afverkningen för sågverksrörelsen i Norrland fullkomligt fri. Betraktad såsom medel för befordrande af landets befolkande ansågs den böra befrämjas. Ur sådan synpunkt blefvo ock i 1647 års skogsordning, hvarigenom det förbjöds att å Kronans skogar hugga sågtimmer, från detta förbud uttryckligen undantagna Norrland, Dalarne och Vermland, "som med skog öfverflöda och hvarest det saklöst kunde göras", ett medgifvande, som jemväl i 1664 års skogsordning fick rum. Men sedan, i den mån bruks- och bergverksrörelsen tilltagit, behovet af skogstillgång för denna näringsgren ökats, började den, på sätt nyss nämnt är, lemnade tillåtelsen till oinskränkt afverkning, därför någon afgift till Kronan ditintills synes icke hafva utgått eller varit stadgad, ådraga sig uppmärksamhet från statens sida. I underdånig skrifvelse den 11 Oktober 1738 förklarade nemligen Rikets Ständer, att, enär det försports, hurusom skogarne på åtskilliga ställen genom öfverflödigt sågande alltför mycket medtogos och utöddes, det vore angeläget, att de tillåtne och utan särskilda privilegier inrättade sågverk och qvarnar efter landets behof och skogarnes tillstånd blefvo af landshöfdingarne under vederbörande kollegiers inseende inskränkte till något visst quantum årligen äfvensom till skälig afgift till Kronan taxerade. Långt ifrån likväl att Rikets Ständer med denna skrifvelse afsågo att hämma trävarurörelsens utbildande, innehöll den fasthellre tillika åtskilliga framställningar, de der gingo bestämdt ut på att uppmuntra och vidare utbilda samma näringsgren. Och blef hvad Rikets Ständer hemställt af Kongl. Maj:t gilladt och genom nådigt Bref den 23 Februari 1739 Kammar- och Kommerce-kollegierna samt vederbörande landshöfdingar till efterrättelse och behörigt iakttagande anbefaldt. Från detta Kongl. Bref härleder sig grunden för de åt sågverken i Norrland utfärdade privilegier på stockfångst från Kronans skogar. Uti dessa privilegier, meddelade i början af Kammar- och Kommerce-kollegierna gemensamt och sedermera ensamt af Kammar-kollegium, hafva sågverken, efter syn på stället och pröfning af kronoskogarnes tillstånd, fått såsom årlig stockfångst derifrån sig anslaget visst antal sågtimmer, vanligen emot bestämd afgäld till Kronan under namn af stubböresafgift samt med förbehåll i allmänhet å Kronans sida, att växande timmerskog icke finge i närheten af byar och gårdar uthuggas eller nybyggessanläggningar å de upplåtna skogstrakterna förhindras, der tillfälle dertill finnes. Stubböresafgifterna, afsedda att beräknas efter skogens beskaffenhet och den större eller mindre svårighet, som med framforslingen var förenad, äro följaktligen icke för alla sågverk lika, utan utgå, enligt somliga privilegier, med endast en eller två skillingar, enligt andra åter med ända till sex skillingar banko för hvarje träd. Äfven finnas privilegier på stockfångst meddelade, utan att hvarken vid privilegiernas beviljande eller sedermera stubböresafgift blifvit fastställd.

Vid 1818 års riksdag hade emellertid Rikets Ständer fästat uppmärksamhet å nödvändigheten af en bättre hushållning med Kronans skogar; och efter det

med anledning häraf fråga blifvit hos Kammar-kollegium väckt, huruvida det hädanefter som tillförene finge lemnas tillstånd till nya sågverksanläggningar med rättighet till viss årlig stockfångst för alltid från uppgifna kronoskogstrakter, har Kongl. Maj:t genom nådigt Bref den 3 Juni 1820 förordnat, att, intilldess Kongl. Maj:t fattat nådigt beslut angående kronoskogarnes framtida användande, något tillstånd till stockfångst från desamma icke finge meddelas; hvilket förbud medelst Kongl. Brevet den 2 Maj 1826 förklarades skola fortfara, intilldess afvittringen i länen blifvit afslutad och till följd deraf annorlunda i ämnet kunde varda föreskrifvet; dock att, der ansökningar om upplåtelse till stockfångst från Kronans skogar blifvit ingifna och undersökningar försiggått före den 30 Juni 1820, så beskaffade mål fingo efter dåvarande föreskrifter i ämnet granskas och afgöras. Men då det ansågs både i allmänt och enskildt afseende vara af vigt, att, likasom förut för Jemtland skett, förordnande meddelades, huru vid afvittringen i Vester-Norrlands, Vesterbottens och Norrbottens län borde med de åt sågverk derstädes upplåtna skogstrakter förhållas, så att dessa sågverks framtida bestånd försäkrades genom orubblig besittning af nödig skogsmark för verkens drift och för sågverksegarne uppkomme ett dittills saknad intresse att noga vårda samma skogsmark och derå införa en för skogens bestånd ändamålsenlig hushållning, blef tillika genom förberörda Kongl. Bref af den 2 Maj 1826 stadgadt, att ifrågavarande sågverk skulle af de till dem upplåtna skogstrakter, och om dessa genom derå tid efter annan upplåtna nybyggen blifvit eller genom anslag af mark till fyllnad för dessa eller oafvittrade äldre hemman vid afvittringen kunde blifva förminskade, af annan befintlig odisponerad Kronans mark till ersättning derför undfå så stort område till hemman under vanlig besittningsrätt indelt och skattlagdt, att, med skogens framtida bestånd, sågverken alltid måtte derifrån kunna erhålla det antal träd, som, efter sågverkens privilegier, till afverkning beviljade blifvit; och bestämdes genom Kongl. Brevet den 18 Juli 1827 de grunder, efter hvilka de sålunda i stället för stockfångsträttigheter sågverken tilldelade skogar borde till hemman indelas och skattläggas. Sedermera har Kongl. Maj:t, i anledning af gjorda underdåniga framställningar, och då ändamålet med de sedan längre tid fortgående åtgärderna för de norra orternas bättre bebyggande ansåges ej kunna vinnas, med mindre vilkoren för de ifrågavarande skogsmarkernas öfverlemnande åt enskilda under besittningsrätt jemkades till närmare öfverensstämmelse med dervarande naturförhållanden, i nådigt Bref till Kammar-kollegium den 29 Maj 1852 funnit skäligt att, med upphäfvande af Kongl. Brevet den 2 Maj 1826 och den 18 Juli 1827, till iakttagande uti Vester-Norrlands, Vesterbottens och Norrbottens län förordna hufvudsakligen följande: att det genom Kongl. Brevet den 3 Juni 1820 stadgade förbudet mot tillstånds meddelande, såsom förut skett, till viss årlig stockfångst från Kronans skogar för sågverk uti nämnda län skulle fortfara och sådana upplåtelser af Kronans skogar följaktligen tillsvidare

icke beviljas; att sågverken i berörda län skulle af dem för stockfångst redan upplåtna skogstrakter undfå så stort område antingen till hemman under vanlig besittningsrätt indelt och skattlagdt eller mot skogsränta sig öfverlätet, att, med skogens framtida bestånd, sågverket kunde derifrån erhålla det antal träd, som, efter sågverkets privilegier, beviljade blifvit; att, ehuru väl afvittringsstadgan i allmänhet skulle tjena till efterrättelse vid hemmansindelningen äfven på de skogstrakter, hvilka varit sågverksegare till stockfångst upplåtna, finge likväl, der marken vore af särdeles dålig beskaffenhet, skogsväxten mer än vanligt trög och ringa tillfällen till verkställande af odlingar derå, tunnlandtalet för hemmanen ökas till och med till 3,000 tunnland på helt mantal och inom Luleå lappmark till och med till 4,000 tunnland, samt frihetsår, dock icke öfver femton, dessa hemman tilldelas; att, då vid afvittringen någon del af den till stockfångst upplåtna mark till nya hemman eller kronotorp indelades, sågverksegaren skulle af den återstående öfverloppsmarken undfå så stor del som befundes erforderlig för att betrygga sågverket vid tillgodonjutandet af den detsamma tillförsäkrade årliga stockfångst; att den åt sågverken sålunda upplåtna skogsmark icke skulle till hemman indelas eller till hemmantal skattläggas, utan borde i öfverensstämmelse med Kongl. Brevet den 29 November 1796, efter afräkning af impedimenter, beläggas med skogsränta, på sätt Kongl. Förordningen den 28 Juni 1775 och Kongl. Brevet den 5 December 1780 för skattläggningars verkställande i Savolax och Karelen föreskrefvo; att, om de dittills åt sågverken upplåtna skogstrakter, genom derå tid efter annan anlagda nybyggen eller genom anslag af mark till fyllnad för dessa eller oafvittrade äldre hemman, vid afvittringen blifvit eller kunde blifva förminskade, sågverksegare då skulle af annan befintlig odisponerad Kronans mark, såvidt tillgång funnes, därför undfå ersättning, vare sig uti till hemman indelt och skattlagdt eller uti mot skogsränta öfverlätet område till så stor rymd, som erfordrades för att sågverket, med skogens framtida bestånd, alltid kunde finna tillgång på det antal träd, som, efter sågverkets privilegier, till afverkning beviljade blifvit; att, i händelse det under sågverket upplåtna skogsområdet, sedan derå befintliga odlingsmarker, äfvensom den skogsmark, hvilken för deruppå blifvande hemmans och lägenheters bebyggande samt dessas husbehof af skog kunde erfordras, blifvit afräknade, icke skulle lemna tillgång för afhemtande af det antal träd, som sågverket till afverkning beviljade blifvit, sågverket från Kronans närmast belägna odisponerade mark, såvidt tillgång dertill funnes, skulle erhålla nödigt fyllnadsanslag af skog emot skogsräntas utgörande; att, om deremot skogen inom det åt sågverk upplåtna område befundes så betydlig, att derifrån, med skogens bestånd, kunde erhållas större antal träd årligen, än hvartill sågverket vore berättigadt, sågverksegare icke finge behålla mer skogsmark, vare sig af den dess hemman åtföljande eller af den med skogsränta belagda, än som motsvarade sågverkets, enligt privilegierna, tillerkända stockfångst; att vid all beräkning af skogsmark, som ansloges till sågverken under hvad namn som helst, noggrann undersökning af

markens beskaffenhet och skogens växtlighet skulle verkställas till utrönande af den afverkning, hvilken, med skogens fortfarande bestånd, framgent årligen kunde derå ega rum; att sågverksegare, hvilken från åt sågverket emot skogsränta anslaget skogsområde egde att årligen hugga och afhemta det, enligt nästföregående punkt, beräknade antal till sågtimmer tjenliga träd af minst tio tum i lilländan, icke finge något derutöfver afverka, såvida ej i framtiden utröntes, att genom omsorgsfull vård och ordnad hushållning skogen så förökats, att den, med sitt fulla bestånd, medgäfve årlig fällning af ett större antal träd, och tillstånd till högre afverkning erhållits; att vederbörande embetsmyndigheter egde öfver skogshushållningen på de åt sågverken emot skogsränta upplåtna marker utöfva den tillsyn, som funnes nödig för erhållande af visshet derom, att denna hushållning öfverensstämde med hvad i sådant hänseende vore eller framdeles kunde blifva stadgad; att den emot skogsränta öfverlåtna mark, som i stället för förut egande stockfångst undfinges till ett sågverk, skulle allt framgent oskiljaktigt åtfölja samma sågverk, hvilket borde ansvara för skogsräntans behöriga utgörande; samt att, derest i framtiden sågverk skulle nedläggas, den sågverksegaren mot skogsränta tilldelade marken borde till Kronans disposition återfalla. Dessa stadganden äro ännu gällande med undantag likväl af föreskriften, det Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, i den händelse stockfångstområde funnes kunna lemna tillgång till fällande af ett större antal träd, än som vid områdets utbrytning beräknats, skulle ega meddela tillstånd till högre afverkning, hvilken föreskrift är genom Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse till Kammar-kollegium den 21 December 1865 förändrad derhän, att det numera beror af Kongl. Maj:ts egen pröfning, att, sedan Skogsstyrelsen yttrat sig öfver skogens förmåga att tåla en högre afverkning, bestämma på hvilka vilkor en sådan förökad stockfångst må kunna medgifvas, äfvensom att fastställa en deremot svarande förhöjning i afgifterna till Kronan; hvarjemte och då åtgärder ansåges böra vidtagas för en skyndsammare verkställighet af den utbrytning, som genom Kongl. Brevet den 29 Maj 1852 blifvit föreskrifven, men tillämpningen af samma brefs föreskrifter försenats hufvudsakligen derigenom, att inga medel funnits anslagna för bekostande af utbrytningsförrättningarne, hvilka derföre måst anstå, tildess att antingen sågverksegarne låtit verkställa dem på egen bekostnad eller trakten blifvit föremål för allmän afvittring, i sammanhang hvarmed utbrytningen kunnat på allmän bekostnad försiggå, Kongl. Maj:t anbefallt Dess Befallningshafvande i Vesterbottens och Norrbottens län att föranstalta om en skyndsamt tillämpning af nämnda brefs föreskrifter å de inom dessa län belägna privilegierade sågverk, såvidt sådant utan förnärmande af annans rätt kunde ske, samt tillika förordnat, att deraf föranledda kostnader skulle, der utbrytningen skedde utan sammanhang med allmänna afvittringen, af skogsplateringskassan gäldas.

Rörande omfånget af de privilegierade stockfångstskogarne är i ofvanberörda komitébetänkande meddeladt, att ifrågavarande skogar, då deri inbegripes icke alle-

nast den mark, som genom laga kraft egande beslut redan blifvit till sågverk i ersättning för beviljad stockfångst anslagen, utan ock skogsområden, som synas vara för sådant ändamål ytterligare erforderliga, kunna antagas innehålla:

i skogbärande mark 2,525,234 kvadratref eller 450,934 tunnland och i grundmassa 1,236,889,208 kubikfot;

samt nu lemna årlig afkastning till belopp:

i mogna eller dugliga träd af 79,970 stycken eller 2,399,100 kubikfot och i annat virke af 7,160,526 „

eller tillhopa 9,559,626 kubikfot.

Af de 44 sågverk, till hvilka dessa 79,970 träd utgå, äro 16 belägna i Norrbottens län, 23 i Vesterbottens samt återstående 5 i Vester-Norrlands län; och utgjorde den afgift, som för samma stockfångst i stubbören eller skogsränta till statsverket erlades, tillhopa 7,833 riksdaler 74 öre, eller i medeltal omkring 9,8 öre för hvarje träd, allt på sätt närmare inhemtades af en komiténs betänkande under Litt. L. bifogad tablå, der omförmälda jemte andra förhållanden rörande hvarje sågverk för sig finnas fullständigt upptagna, och till hvilka Utskottet torde få hänvisa.

I framtiden skulle, efter komiténs beräkning, de privilegierade stockfångstskogare, om de blefvo försatte i fullt bevuxet skick samt egnade ändamålsenlig skötsel och vård, kunna lemna årlig afkastning till belopp:

i mogna eller dugliga träd af 133,029 stycken eller 3,990,870 kubikfot och i annat virke af 8,151,355 „

eller tillhopa 12,142,225 kubikfot.

Frågan om införandet af ordentlig, efter vetenskapliga grunder ordnad hushållningsplan för hvarje mot skogsränta utbrutet stockfångstområde utgjorde föremål jemväl för nästlidet års Riksdags uppmärksamhet. I en den 20 Mars 1874 till Riksdagen aflåten nådig proposition, angående åtskilliga skogsväsendet rörande frågor föreslog Kongl. Maj:t bland annat, att i afseende på förvaltningen af utbrutna stockfångstskogar måtte stadgas: att Skogsstyrelsen skulle draga försorg derom, att för hvarje mot skogsränta utbrutet stockfångstområde efter vetenskapliga grunder upprättades en ordentlig hushållningsplan, som af Skogsstyrelsen skulle fastställas; att tillsynen öfver planens behöriga efterföljd skulle uppdragas åt vederbörande skogstjensteman, hvilken också fortfarande egde verkställa all utsyning och utstämpling å det utbrutna området; att, derest områdets innehafvare underkastade sig att betala kostnaderna såväl för planens upprättande som för de förvaltningsåtgärder, hvilka af dess tillämpning blefvo en följd, han utan någon annan afgift utöfver den vid områdets utbrytning bestämda skogsräntan, än den i allmänhet föreskrifna utsyningskostnaden, skulle ega full och fri dispositionsrätt öfver områdets hela skogsafkastning; och att, om deremot områdets innehafvare icke ville betala kostnaden

för planen och deraf föranledda förvaltningsåtgärder, han utöfver det vid utbrytningen beräknade, honom enligt privilegierna tillkommande trädantalet ej finge erhålla annan öfverskottsafkastning än den, hvartill af honom redan före hushållningsplanens fastställande vidtagna åtgärder till skogsväxtens befrämjande kunde pröfvas hafva gifvit anledning, och denna endast på de vilkor och mot den förhöjning i afgiften, Kongl. Maj:t kunde finna godt bestämma, men all annan öfverskottsafkastning af området för Kronans räkning försäljas. Detta Kongl. Maj:ts förslag vann emellertid icke Riksdagens bifall, enär det med förslaget afsedda ändamål — upprättande af ordentlig hushållningsplan, på vetenskapliga grunder, för hvarje mot skogsränta utbrutet stockfångstområde — om än i och för sig önskvärdt, likväl icke syntes Riksdagen vara för det allmänna af den vigt, att för ändamålet vinnande borde vidtagas andra åtgärder, än sådana, hvarigenom fördelar kunde beredas för såväl Kronan som sågverksegarne, samt enligt Kongl. Maj:ts förslag fördelarne påtagligen skulle stanna på sågverksegarne sida och Kronan deremot komma att vidkännas olägenheterna.

Att, på sätt motionären föreslagit, innehafvarne af de privilegierade stockfångstskogarne skulle ovilkorligen åläggas att på egen bekostnad inom viss tid låta upprätta af Skogsstyrelsen godkänd hushållningsplan, har synts Utskottet betänkligt, då något sådant vilkor icke blifvit föreskrifvet vid privilegiernas medgifvande; men deremot har Utskottet — med hänsyn dertill att ett eller annat sågverk möjligen kan genom verkets nedläggande, förflyttning eller på annat sätt hafva förverkat sina privilegier samt att från åtskilliga i ersättning för privilegierad stockfångst utbrutna områden lärer kunna, efter indelning af skogen, beräknas såsom årlig afkastning ett vida större antal sågtimmerträd, än det, hvartill sågverksegaren har laglig rätt — ansett statens intresse fordra att en utredning rörande ifrågavarande privilegier verkställes och att, der dessa befinnas ostridiga, åtgärder vidtagas för träffande af aftal med privilegii-innehafvarne om afstående från privilegierna emot det vederlag, som efter verkställd undersökning kan pröfvas skäligt, samt att, derest sådan öfverenskommelse ej kan ävägbringas, staten låter på egen bekostnad upprätta en ordentlig hushållningsplan för hvarje mot skogsränta utbrutet stockfångstområde, öfvertager förvaltningen af ifrågavarande skogar samt drager försorg derom, att hvarje privilegii-innehafvare blott bekommer det antal träd, som i privilegierna blifvit bestämdt, men att hvad derutöfver kan, med skogens bestånd, afverkas tillfaller staten.

På grund af hvad sålunda förekommit, hemställer Utskottet,

att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes föranstalta om en utredning, huruvida icke ett eller annat sågverk möjligen förverkat sina privilegier å stockfångst från Kronans skogar, samt i de fall, der privilegierna befinnas ostridiga, vidtaga åtgärder för träffande af aftal med

privilegii-innehafvarne angående afstående från privilegierna mot skäligt vederlag, och, derest sådant aftal ej kan åvägbringas, låta på statens bekostnad upprätta ordentlig hushållningsplan för hvarje mot skogsränta utbrutet stockfångstområde; hvarefter åt Skogsstyrelsen torde böra öfverlemnas värden af berörda skogar, med åliggande för Skogsstyrelsen att tillhandahålla privilegii-innehafvaren det i privilegierna bestämda antal träd, men för statens räkning försälja hvad derutöfver kan, med skogens framtida bestånd, afverkas.

Stockholm den 9 April 1875.

På Stats-Utskottets vägnar:

Arvid Fr:son Posse.

N:o 55.

Ank. till Riksd. Kansli den 9 April 1875, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om ordnande af landtpolisen m. m.
(2:dra U. A.)

Uti särskilda inom Riksdagen väckta motioner är föreslaget,
af Friherre *D. von Schulzenheim* (N:o 2 inom Andra Kammaren)

1:o att Riksdagen måtte för sin del besluta ett skyndsamt inrättande af en på fjerdingsmanna-institutionen grundad talrikare och mera användbar landtpolis, samt åtaga sig de deraf följande prestationer;

2:o